

Ігор Верба

Київ (Україна)

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ЯК ЛЮДИНА

Про Михайла Грушевського створено декілька тисяч праць, але годі в них шукати інформацію про нього як про людину. Майже не аналізувався його внутрішній світ, дуже мало говорилося про його характер, зовнішність, побут, кохання, сімейні справи, по суті, не розкрито його матеріальний добробут. Без цього важко створювати справжній портрет вченого і державного діяча.

Михайло Грушевський справляв дивне враження, особливо під час навчання в гімназії та Київському університеті. Вів замкнутий, аскетичний спосіб життя, відзначався відлюдкуватістю, хворобливим самолюбством. Натомість відзначався начитаністю і фантастичною працездатністю, вболівання за громадські справи. Негативні риси характеру відштовхували від нього людей.

Одягався охайно, слідкував за собою. На останньому курсі університету відростив довгу чорну бороду. Ця борода в поєднанні з високим чолом надавали йому зрілого, інтелігентного вигляду.

Очі у дослідника були часто сумні, глибокі, замріяні. Він мало посміхався, але любив насмішкуваті слова і коли посміхався, то погляд був теплим і ласкавим. Коли був професором Львівського університету перед поляками одягався виключно як українець. Носив елегантний костюм і білосніжну селянську вишиванку, дороге пенсне, внутрішній позолочений годинник. За радянських часів одяг його став куди біднішим. Мало слідкував за собою. Іноді був неохайним. Міг приїхати на засідання Історичних установ у робочому одязі.

М. Грушевський був дуже релігійним. Виховувався під сильним впливом православної віри. Але до інших релігій зовні ставився толерантно.

Вчений з дитинства був міцною людиною. Міг легко переносити втому, довгі поїздки, мандрі, але з часів навчання почав хворіти. У 1903 році у нього розвився сильний невроз-неврастенія. Кров часто вдаряла йому у мозок, боліла голова. Він не міг сидіти у теплом помешканні, а працював виключно у холодному (10–12 градусів). Страждав безсонням, галюцинаціями, був роздратованим, не виносив яскравого світла і підвищеного звуку, часто впадав в апатію. Лікувався спиртним обтиранням, водними процедурами, закалявся. Але помер від іншого. В останній рік життя у нього на тілі висипав карбункул. Одна з операцій у 1934 році закінчилася плачевно: зараженням крові і смертю. Йому робили від його дочки Катерини переливання крові, але не врятували.

У побуті був не вибагливим. Їв усе, що готувала дружина чи економка Юлія Чик. Полюбляв випити горнятко кави. Відпочивав тим, що ходив у театр. Особливо полюбляв українські вистави за участю М. Саксаганського, М. Садовського, М. Заньковецької. Працював постійно і багато, спав мало. Декілька разів їздив за кордон у Францію, Італію, Німеччину, а втім сильно нудьгував і рвався додому.

Матеріальний добробут дослідника складався з двох категорій джерел: те, що йому залишив у спадок батько і те, що він заробив своєю працею. Батько Сергій Федорович розбагатів на постійному перевиданні підручника із церковної мови, одного з найкращих у тодішній Росії. На ці кошти було побудовано училище на Куренівці у Києві і декілька будинків: великий 6-ти поверховий дім на Панківській, 9. Михайло Сергійович багато працював: професорував у Львівському університеті і очолював Наукове товариство імені Тараса Шевченка. Мав квартири і вілли у Львові і Києві, дачу у с. Криворівні в Карпатах і у Китаєві під Києвом.

М. Грушевський одружився у 30 років на галичанці Марії Воляківській, хоча до неї зустрічався з оперною співачкою Оленою Марковською, громадською діячкою Ганною Ямпольською і дочкою українського діяча Василя Вовка – Карачевського Марією. З Марією мав намір побратися.

Михайло Грушевський був складною особою та винятковою особистістю. Був надзвичайно авторитетним, але авторитарним.